

Prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc., Katedra pedagogiky, PF UKF v Nitre

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

**s názvom „Karanie i nagradzanie dziecka w rodzinie a jego funkcjonowanie społeczne“
autorky Dr Zofie Brańky (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowe, Poľsko)**

Odbor habilitácie 1.1.4. Pedagogika

Otázky využívania odmien a trestov vo výchove oddávna predstavovali veľmi zaujímavú a často kontroverznú tému diskusií teoretikov a praktikov výchovy. Dejiny pedagogického myslenia prinášajú mnohé príklady názorovej rôznorodosti v tejto oblasti. Sú predovšetkým odrazom filozofických východísk edukácie jednotlivých predstaviteľov výchovných koncepcií, vnímania autority dospelého a postavenia dieťaťa v edukačnom procese. Na strane druhej sú konturované i celkovou spoločensko-historickou atmosférou (tzv. chronosystémom v zmysle ekosystémovej teórie vplyvu prostredia na výchovu jednotlivca), mierou spoločenskej tolerancie a existenciou prípadných právnych dokumentov, vzťahujúcich sa k vymedzeniu hlavne telesného trestu, poníženia, či psychického násilia.

Možno teda konštatovať, že predložená habilitačná práca je z pohľadu jej témy aktuálna a to z pedagogického ako i celospoločenského aspektu. Hodnotenie výkonov a prejavov správania človeka sprevádza od narodenia v jeho privátnom i pracovnom/profesijnom živote. Téma je podnetná nielen z pohľadu pedagogického, ale i z pohľadu spoločensko-historického a psychologického. Za obzvlášť významný treba považovať psychologický rozmer aplikácie odmien a trestov vo výchove. Uvedené robí skúmanie predmetnej oblasti pedagogickej praxe náročnejším.

Ako autorka práce konštatuje, že i keď v súčasnosti existuje veľmi široký rozsah odbornej literatúry na riešenie problematiku, neexistuje vo všetkých jej aspektoch jednoznačný konsenzus. Správne zdôrazňuje, že analyzované faktory výchovy treba používať veľmi uvažlivo a citlivo, aby priniesli želaný výchovný efekt. Na zamyslenie všetkým, ktorí vychovávajú deti stojí motto od P. Callawaya, ktoré uvádza na str. 31 „*Trestanie prináša najlepšie výsledky vtedy, ak ho používajú tí, ktorí ľúbia, a nie tí, ktorí ľúbia trestať*“.

V kontexte bazálnej filozofie práce autorky o význame pozitívneho oceňovania snahy a výsledkov práce človeka, pristupujem ako oponentka k hodnoteniu habilitačného spisu (monografie Dr. Zofie Brańky). Obsah monografie, ako i profesijná cesta autorky a životné obdobie, v ktorom prácu predkladá (ukončenie aktívnej profesijnej role, pozícia dôchodcu pracujúceho na základe dohody, pozn.: list – prosba o otvorenie habilitačného konania rektora Pedagogickej univerzity im. KEN v Krakowe prof. dr hab. Michala Śliwu), dávajú tušiť, že predstavuje sumarizáciu autorkinho teoretického štúdia a empirického výskumu, ako i autentických skúseností s využívaním odmien a trestov vo výchove. Z predloženého textu totiž nie je celkom jasný vzťah posudzovanej práce k monografiám autorky vydaných v rokoch 2006 a 2007 a miera jeho originality v tomto kontexte. Posudzovanie práce teda vnímam zo širšieho aspektu – ako prínos autorky v rozvoji pedagogiky – teórie výchovy a sociálnej pedagogiky, mnohoročnej vysokoškolskej učiteľky, riešiteľky výskumných úloh a tvorivo- koncepcnej pracovníčky v oblasti výchovy. Je na škodu veci, že k tomuto procesu hodnotenia neprichádza v poľskom edukačnom priestore. Na strane druhej, rozprava pred zahraničnou vedeckou radou je priestorom i pre medzinárodnú diskusiu a konfrontáciu rôznych pohľadov.

Posudzovaná práca ako monografia prešla pred vydaním (2010) recenzným procesom. Recenzenti, prof. dr hab. Janusz Mastalski (PL) a doc. PhDr. Jiří Prokop text pozitívne hodnotili a odporučili vydanie práce ako cenného odborného materiálu pre pedagogickú teóriu a prax.

Autorka Zofia Brańka v pomerne rozsiahlom texte (372 strán) prezentuje výsledky svojich teoretických štúdií a analýzy literárnych zdrojov relevantných k téme, ako aj výsledky svojho rozsiahleho výskumu, ktorý uskutočnila pred 11 rokmi. Obsah práce je štruktúrovaný do 5 kapitol a ich vnútorných subkapitol s následnou sumarizáciou výsledkov a výsledkami pre pedagogickú prax.

Autorka zvolila postup od vymedzenia základných pojmov - odmena a trest (1. kapitola). Vychádza z pomerne širokého rozsahu literatúry (domácej – poľskej, českej a anglo-americkéj proveniencie). Pokúsila sa o prehľad rôznych druhov odmien a trestov, ich funkcií vo výchovnom procese, príčin a zásad aplikácie vo všeobecnosti, ako i v podmienkach rodinnej edukácie až po riešenie otázok výchovy k sebadisciplíne v kontexte prostriedkov hodnotenia. (I keď istotne ide o významnú časť výchovy, nazdávam sa, že problematika sebadisciplíny už prekračuje rámec bazálnej riešenej problematiky a mala by byť súčasťou inej práce. Je to však vec názoru). Konštatácie autorky sú podporené výsledkami mnohých výskumov predmetnej problematiky. Napriek tomu, že autorka preukázala, že pozná

množstvo relevantných zdrojov, nepodarilo sa jej text prehľadne spracovať. Nie je jasná logika sledu jednotlivých definícií, klasifikácií, názorov a pod. Chýba tiež hlbšia psychologická analýza pôsobenia odmien a trestov vo výchove ako teoretická báza pre ich pedagogický rozmer. Pre túto kapitolu, ale i pre ďalšie časti knihy sa vzťahuje, že „menej je viac“. Z posudzovanej kapitoly nie je jasné, ako samotná autorka vníma odmenu a trest, čo ona sama považuje za metódu a čo za prostriedok výchovy.

Druhá kapitola je prezentáciou metodológie výskumu, ktorý autorka uskutočnila v školskom roku 2000/2001 na vzorke 1180 žiakov 2.ročníkov gymnázia v regióne Krakow, ich rodičov, učiteľov, riaditeľov škôl a školských psychologov. Na overenie hypotéz použila viaceré výskumné techniky ako rozhovory, dotazníky, testy, analýzy školských dokumentov. Získané údaje boli štatisticky spracované a kvalitatívne vyhodnotené. Z textu sa ukazuje, že ide o identický výskum, ktorý autorka publikovala v prácach z roku 2006 a 2007 s tým, že v teraz prezentovanom výskume sústredila primárnu pozornosť vzťahu odmien a trestov používaných v rodinnom prostredí k sociálnemu/asociálnemu správaniu sa detí/mládeže. Analýzu výsledkov bádání autorka následne rozčlenila do ďalších kapitol (3.-5.). Celý výskum je teoreticky ukotvený v širšom kontexte ekosystémovej teórie J. Bronfenbrennera.

Nemožno poprieť snahu autorky o precízne štatistické spracovanie výsledkov výskumu, ich interpretáciu a kvalitatívnu analýzu. Niektoré časti textu však detailizmom (chýbajúci zmysel pre mieru) odvádzajú pozornosť od hlavného výskumného cieľa (napr. za úplne nepotrebný v tomto kontexte považujem podrobný popis druhov omamných látok a i.). Podobné konštatovanie sa vzťahuje aj na komparáciu výsledkov výskumu autorky s výsledkami mnohých iných autorov. Je pozitívne, že autorka demonštruje svoj veľmi dobrý prehľad v nich, na druhej strane tieto údaje robia text menej prehľadným a unikajú výskumné zistenia samotnej autorky posudzovanej práce.

Dr. Zofia Brańka preukázala erudovanosť, ale aj entuziazmus v riešení predmetnej problematiky. Škoda, že pri takom rozsiahlom výskume nevenovala viac pozornosti i aplikačnej rovine a že odporúčania pre pedagogickú prax sú skromné, málo adresné a unikajú v texte.

Prosím autorku, aby v obhajobe zaujala stanovisko k nasledovnému:

- Vysvetliť vzťah posudzovanej práce k monografiám z roku 2006 a 2007
- Vysvetliť bližšie vlastný pohľad na odmenu a trest (metóda, prostriedok výchovy?)

- Dajú sa podľa autorky hypoteticky predpokladať rozdiely vo výsledkoch výskumu, ak by ho bola zopakovala v súčasnosti? Ak áno, v čom a prečo predpokladá zmeny?
- Existujú podľa autorky niektoré „spoločensky“ prípustné fyzické tresty? Ak áno, čo determinuje ich použitie?
- Z pohľadu komparatívne pedagogiky je zaujímavé poznať školské legislatívne opatrenia v iných krajinách. Prosím autorku uviesť, čo boli rozhodujúce momenty prijatia právneho dokumentu k zákazu fyzických trestov v Poľsku.

ZÁVER:

Posudzovaná práca je výsledkom mnohoročného záujmu autorky o riešenie významnej oblasti edukácie a to rovnako v rovine teoretickej a empirickej. Pripomienky, ktoré sú uvedené v posudku nemajú znižovať výsledky práce autorky a jej snahu o rozvoj pedagogickej vedy a praxe, majú byť východiskom pre vysvetlenie niektorých nejasností a diskusiu k predmetnej téme práce.

Po adekvátnom zaujatí stanoviska k poznámkam oponentky a reagenciách v diskusii navrhujem priznať Dr Zofii Braňke a akademický titul docent v odbore pedagogika.

Nitra 11.7.2012

prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.

oponentka

Poznámka:

Dovoľujem si uviesť, že resumé v slovenskom jazyku, ktoré bolo súčasťou práce, by si vyžadovalo viac pozornosti z hľadiska správneho prekladu.